
MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

Theo Vogelzang en Jan-Willem van der Schans

Maatschappelijk verantwoord ondernemen in de voedselketen kan gezien worden als een proces waarin bedrijven in samenwerking met hun belanghebbenden (stakeholders) werken aan een duurzame productie en aan een grotere betrokkenheid van de onderneming bij de maatschappij. De overheid kan aan die ontwikkeling bijdragen door in haar wet- en regelgeving meer rekening te houden met de verschillen tussen individuele bedrijven. Zij zou het accent ook wat minder kunnen leggen op het beheersen van negatieve productie-effecten en meer op het stimuleren van initiatieven die duurzaamheid bevorderen. Dat stelt het LEI in haar recent verschenen onderzoek naar maatschappelijk verantwoord ondernemen in de Agrofoodketen. In dit onderzoek werd in het bijzonder aandacht besteed aan de zuivelketen in ons land. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van LNV.

MVO is bovenwettelijk

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) houdt in dat bedrijven vrijwillig en actief bijdragen aan de realisatie van een duurzame samenleving en daarbij ook een ambitieniveau hanteren dat boven hun wettelijke verplichtingen uitgaat. Ondernemers kunnen daartoe worden aangezet door persoonlijke waarden en normen, door eigenbelang of door de behoefte aan verantwoording naar allen die bij de onderneming zijn betrokken. In dat proces kunnen verschillende fasen worden onderscheiden. In de saneringsfase staat het voldoen aan overheidsvoorschriften nog centraal. In de beheersfase komt er meer aandacht voor het eigen economisch belang van de onderneming bij MVO en de wijze waarop MVO daar een bijdrage aan kan leveren. In de integratiefase richt de aandacht zich tenslotte meer op de lange termijn strategie van een bedrijf en de relaties met de maatschappij. Dan kunnen bijvoorbeeld convenanten een belangrijke rol gaan spelen. MVO wordt daarmee integraal onderdeel van de strategie en het handelen van een bedrijf.

De rol van de overheid bij MVO

De rol van de overheid ten aanzien van MVO zou, naast het geven van het goede voorbeeld, kunnen bestaan uit stimuleren, agenderen en confronteren. Zij zou bedrijven kunnen stimuleren in hun MVO-gedrag door positief gedrag te belonen en door bij regelgeving rekening te houden met individuele verschillen tussen bedrijven. Een vorm van agenderen is dat zij voorbeelden van goed gedrag naar de samenleving toe communiceert (zie bijvoorbeeld de recent door het Ministerie van LNV ingestelde MVO-prijs) en de problemen die vooroplopende bedrijven ondervinden politiek en maatschappelijk bespreekbaar maakt. En confronteren betekent in dit verband dat de overheid bijdraagt aan systematische informatieverstrekking over al of niet duurzaam gedrag van ondernemingen en dat zij informatie, inspraak en medezeggenschap van betrokkenen bevordert. Het proces van MVO wordt daardoor transparanter. In dit verband kan ook worden gedacht aan een regulerende rol voor de overheid ten aanzien van de grote hoeveelheid keurmerken in de agrofood sector.

De overheid kan de verdere ontwikkeling van MVO in de zuivelketen bevorderen door proceswet- en regelgeving, die bedrijven stimuleert tot een ontwikkeling in duurzame richting. Subsidies en vergunningen kunnen meer dan tot nu toe worden gebonden aan maatschappelijke randvoorwaarden. Op het gebied van 'groene diensten' door landbouwbedrijven kan de overheid de ruimtelijke voorwaarden scheppen en bijdragen aan een adequate beloning. Daarnaast zou zij het maatschappelijk debat over de ontwikkelingsrichting van de zuivelsector moeten organiseren en ondersteunen. Zij kan bijvoorbeeld een actieve rol spelen in het overleg tussen alle betrokken partijen over de verdere uitwerking van de Integrale Milieuanpak voor de Melkveehouderij.

MVO in de zuivelindustrie

De Nederlandse zuivelindustrie heeft de afgelopen jaren vooral door een collectieve aanpak inhoud gegeven aan het begrip Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Door middel van milieuconvenanten en projecten als KKM (Keten Kwaliteit Melk) is de duurzaamheid van de primaire productie bevorderd. Een volgende stap zou kunnen zijn dat zij individuele melkveehouders verschillend gaat belonen, afhankelijk van de mate waarin zij duurzaam produceren. De overheid zou hieraan kunnen bijdragen door ook in haar wet- en regelgeving ten aanzien van de zuivelketen meer rekening te houden met de verschillen tussen individuele bedrijven. Zij zou ook in deze sector het accent wat minder kunnen leggen op het beheersen van negatieve productie-effecten en meer op het stimuleren van initiatieven die de duurzaamheid bevorderen.

MVO in de zuivelketen

De zuivelindustrie scoort vergeleken met verwerkende bedrijven in andere sectoren redelijk goed op het gebied van MVO, maar zit nog overwegend in de beheersfase. Om MVO verder te integreren in de strategische bedrijfsbeslissingen zal de industrie een verdere dialoog moeten aangaan met de overheid en met andere partijen in de keten. Zo'n overleg zou er bijvoorbeeld toe kunnen leiden dat er meer differentiatie komt in de behandeling en verwaarding van melkstromen en de behandeling van toeleveranciers. Gedacht kan worden aan verschillende uitbetalingsprijzen en gescheiden melkstromen voor meer of minder duurzaam geproduceerde melk, met een hogere beloning voor melkveehouders die aan hoge duurzaamheidseisen voldoen. Melkveehouders zelf hebben de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet op de weg naar MVO. Op milieugebied is de duurzaamheid in de primaire sector vooral bevorderd onder druk van overheidsregels, maar daarnaast gingen sommige bedrijven op vrijwillige basis verder bij het integreren van milieu- en natuurdoelstellingen in hun bedrijfsvoering. In die zin hebben ook melkveehouders zelf flinke MVO-stappen gemaakt. Voorbeelden daarvan zijn het aangaan van beheersovereenkomsten en het starten van besprekingen over een Integrale Milieuaanpak voor de Melkveehouderij.

Supermarkten zijn ook belangrijk voor de verdere ontwikkeling van MVO in de zuivelketen. Hun rol daarin is echter nog niet uitgekristalliseerd. Om die rol goed te kunnen spelen zullen ze het overleg met de rest van de keten moeten intensiveren.

Meer informatie

Rapport 2.02.15 *Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen in de Agrofoodketen, in het bijzonder in de zuivelsector*